

Бедзик Дмитро (1 листопада 1898 – 27 листопада 1982) – письменник, драматург. Член Спілки письменників України. Був членом Спілки селянських письменників «Плуг» та літературної організації «Західна Україна».

Дмитро Іванович народився в селі Вільхівці Сяніцького повіту в Галичині (нині – Бещадський повіт, Підкарпатське воєводство, Польща). Ріс у бідній селянській родині. Навчався у гімназії Бучача (ремісничо-будівнича школа при монастирі). У 1915 році при відступі російських військ із Галичини разом з ешеленом біженців потрапив до Росії.

У 1919 році закінчив Гнідинське сільськогосподарське училище, у 1926 році – філологічний факультет Харківського інституту народної освіти. Працював агрономом, учителем, журналістом. У роки німецько-радянської війни – спецкор газети «Радянська Україна», з 1944 року – директор Корсунь-Шевченківського музею військової слави.

Творчий доробок

Друкуватися почав з 1924 року.

П'єси:

«Люди! Чуєте?», «Шахтарі» (1924),
«Чорнозем ожив», «За кулісами церкви» (1925),
«Перша купіль» (1926),
«Хто кого?» (1927),
«Цвіркуни», «Культурна сила» (1929),
«Ружа» [Архівовано 5 серпня 2020 у Wayback Machine.] (1938),
«Чарівна сопілка» (1941),
«Вибрані п'єси» (1957),
«Дружба» (1961) та інші.

Збірки оповідань і нарисів:

«До сонця» (1926),
«Уланський горець» (1932),
«Кров за кров» (1941),
«Корсунь-Шевченківське побоїще» (1944),
«Плем'я нескоримих» (1949).

Повісті і романи:

«Студені води» (1930, 1968),
«У творчі будні» (1931),
«Дніпро горить» (1948),
«Оповідання про Олега Кошового» (1950),
«Серце мого друга» (1964),
«Сполох» (1983) та інші.

Автор статті «Поет у Києві» (1944), присвяченої діяльності Тараса Шевченка до заслання.

У творах передвоєнного періоду «Люди! Чуєте?» (1924), «Шахтарі» (1924), «Крик землі», «Хто кого» (1927), «Арсенальці» письменник відобразив пафос революції, класову боротьбу в Україні в перші роки більшовицької влади.

Подіям Другої світової війни присвячено роман «Дніпро горить». Трудові будні українських селян, їхнє духовне зростання показано в романі «Хлібороби». Автор оповідань «До сонця» (1926), «Уланський горець» (1932), «Кров за кров» (1941), «Корсунь-Шевченківське побоїще» (1944), «Плем'я нескоримих» (1949); романів і повістей «Студені води» (1930, 1968), «У творчі будні» (1931), «Дніпро горить» (1948), «Серце мого друга» (1964); трилогії «Украдені гори», «Сполох» (1983).

Дмитро Іванович все своє життя був співцем трудових і ратних звитяг українського народу. Певне, цим і зумовлена вірність одній темі: земля і люди. Кращі твори письменника несуть у собі **тогочасну** правду народного життя, вчать читача любові до рідної землі, свого народу, виховують у ньому патріотично-інтернаціональні почуття.

Значну увагу приділяв рідній Лемківщині. У 1971 році відвідав Бучач, Монастириська, Тернопіль, село Велеснів, збираючи матеріали для написання трилогії «Украдені гори» (1969) – про події перед Першою світовою війною та на початку війни; «Підземні громи» (1971) – про події 1915–1917 років, що відбувалися одночасно і на Лемківщині, і в Східній Україні; «За хмарами зорі» (1972) – про події 1917–1919-х на Лемківщині, в Києві, Петрограді.

Нагороджений орденами Дружби народів, «Знак Пошани», медалями.

Жив у Києві. Помер 27 листопада 1982 року на 84 році життя.

05. 11 – 60 років

Семеняк Валентина (5 листопада 1963) – українська письменниця, журналістка, фотохудожниця. Член Національних спілок журналістів (1996) та письменників України (2012). Секретар ТОО НСПУ (2022).

Валентина Миколаївна народилася в м. Тальне на Черкащині. Дитинство і юність минули в селі Мошурові цього ж району.

Після закінчення десятирічки студіювала журналістику у Київському державному університеті ім. Т. Г. Шевченка (нині Інститут журналістики КНУ ім. Тараса Шевченка).

Працювала кореспондентом газет «Наддніпрянська правда» (м. Херсон), «Вільне життя», «Тернопіль вечірній», «Ровесник» (м. Тернопіль), журналу «Родина» (м. Торонто, Канада). Позаштатним кореспондентом газет «Патріот України» та «Гарт» (м. Київ). З 2022 року знову у «Вільному житті».

Друкувалася у багатьох республіканських виданнях: «Жінка», «Україна», «Березіль», «Літературна Україна», «Патріот України», «Українська газета», «Сільські вісті», «Сільські обрії», «Життя», «Молодь України», «Україна молода», «Будьмо здорові» тощо.

Авторка книг:

- «Пригоди маленького люстерка» (1995),
- «Чи легко бути мамою?» (2005),
- «Світ, який люблю» (2006),
- «**Срібна пектораль**» (2007),
- «Спитай у свого Янгола» (2009),
- «Сила ангельської пір'їни» (2010),
- «Писана торба» (2012),
- «Великі пригоди маленького люстерка» (2013),
- «**Хто загубив усмішку?**» (2014),
- «Булочка для... Бога» (2015),
- «Об'явник» (роман, 2016),
- «**Бурмотійко і Даринка**» (2017),
- «Баба Сяба» (2018),
- «Кой си изгуби усмивката?» (болгар., 2018),
- «На скрижалях Часу» (2019),
- «Чапуня» (2020),
- «Веселинки та повітряна кулька» (2020),
- «Бабусині секрети, або Де живе душа» (2021).

Зібрала колекцію ляльок.

Письменниця багато подорожує Україною та світом. Вона побувала в Індії, Канаді, Німеччині, Австрії, Румунії, Польщі, Болгарії, Латвії, Казахстані, Росії. Результат подорожей – *персональні фотовиставки*:

«Світ, який люблю» (2005, м. Ельблонг, Польща);

«Бхарата – територія Сонця» (2014, м. Тернопіль);

«Дорогами Балтії» (2015–2016, м. Тернопіль).

Валентина Семеняк прагне своїми світлинами розширити світогляд українців, відкрити новий погляд на світ.

Прикметно, що у пані Валентини, у її оповіданнях (написаних у різний час: окремі з них – в Індії, Болгарії, Канаді, значна частина – в Україні) нема ніяких -ізмів. І тут читач може підставляти за бажанням: модернізм, постмодернізм, імпресіонізм, експресіонізм, дадаїзм, кубізм та ще якийсь літературний -ізм. Для підкованого читача її тексти можуть здатися сильно простими й дуже зрозумілими, із прозорою мораллю і вчинками героїв. Але ж усе геніальне – просте, і мораль нам треба нагадати, і вчинки героїв чомусь таки вчать, а не тільки показують поганий приклад, як у більшості сучасних авторів.

Відзнаки:

премія ім. Іванни Блажкевич за книгу «Спитай у свого Янгола» (2013);

премія ім. братів Богдана і Левка Лепких за літературну творчість (2015);

відзнака літературного конкурсу гумору і сатири від Спілки українців Америки (м. Філадельфія, США, 1995);

дипломантка літературного конкурсу 4-ї Міжнародної виставки-фестивалю «Православна Україна – 2005» (м. Київ, 2005);

переможниця всеукраїнського фотоконкурсу «Моя Україна» (2005, м. Київ)

дипломантка XIII літературно-краєзнавчого конкурсу ім. Мирона Утриска (2009, м. Турка, Львівська область);

лауреатка всеукраїнського конкурсу гумору та сатири ім. Миколи Лукаша (2010, м. Київ);

переможниця всеукраїнського конкурсу «Глибини мови», «Усі ми родом з дитинства» та міжнародного конкурсу «Українська мова – мова єднання» (2011, 2012 м. Хмельницький, м. Одеса);

спецвідзнака «Вибір Генерального продюсера „1+1“» за найкращий кіносценарій у конкурсі «Коронація слова 2016», за «Проліскам сніг не страшний» (у співавт. з Б. Мельничуком) (2016);

фіналістка номінації мала проза «Як тебе не любити...» («Коронація слова 2019») та «TERRA інклюзія» («Коронація слова 2020»);

переможниця Всеукраїнського літературно-мистецького фестивалю ім. Василя Скуратівського «До Василя!» у номінації «Книга для дітей» («Баба Сяба», 2019);

премія імені Богдана Лепкого за книгу «На скрижалях Часу» (2019).

Кожен вибирає свою дорогу до вершин пізнання. В одних вона легка, пряма і довга... В інших – звивиста, заплутана і стрімка... Це притаманно як життєвим колізіям, так і творчим пошукам.

Через письменника говорить Бог. Тому письменник несе велику відповідальність за своє слово.

Найкраще діяти так, як підказує серце.

Кожна людина сама обирає колір свого неба...

Книги – як ті люди. Або мають душу, або... вона перероджується ще в зародку, так і не причастившись ані Світлом, ані Добром, ані Радістю.

<https://www.youtube.com/watch?v=M1YD197bD00> («Енергетика цілющого слова Валентини Семеняк»)

https://www.youtube.com/watch?v=cCR_veg1vYY (Є «Устами автора»)

<https://www.youtube.com/watch?v=eI8L88wTi4k> (Я – це «я» і в гармонії з світом...)

07. 11 – 115 років

Качалуба Михайло (7 листопада 1908 – 7 квітня 1993) – український поет, прозаїк, лікар, громадський діяч. Член ПЕН-клубу, доктор медицини.

Народився Михайло Олексійович в с. Романове Село Збарзького повіту, Королівство Галичини та Володимирії, Австро-Угорщина, нині – Тернопільського району Тернопільської області, Україна).

1929 року закінчив Тернопільську українську гімназію. Студював медицину в Женеві. 1937 року закінчив медичний факультет місцевого університету, здобув ступінь доктора медицини.

Михайло Качалуба був високого зросту, спортивної статури, мав гарний смак. Тому, коли у 1935 р. запропонував руку своїй вродливій подрузі, швейцарці за походженням Луїзі Гейм (Люсі), з якою товаришував зі студентських років, вона погодилася стати його дружиною. На їхньому вінчанні був присутній зі своєю дружиною Євген Коновалець.

Люся отримала фах стоматолога. Вона упродовж життя була для Михайла другом, хорошою дружиною і матір'ю чотирьох дітей, яких виховувала як українців, вивчивши українську мову. Вийшовши заміж за емігранта, Луїза, за тодішніми законами Швейцарії, втратила швейцарське громадянство. Для молодого подружжя настали важкі часи, бо ні Михайло, ні Луїза, маючи університетські дипломи, як емігранти, не могли знайти постійну роботу за фахом. Після Мюнхенської угоди 1938-го Швейцарія депортувала з країни всіх іноземців. Качалуби з двома малими дітьми Дорцею (1936) та Мар'яною (1937), незважаючи на те, що їх мати була корінною швейцаркою і діти народилися у Женеві, змушені були покинути країну. Спочатку родина переїхала у Братиславу, а по кількох днях у Карпатську Україну в м. Хуст (Закарпаття), звідти – у Великий Березний (1938), отримавши доручення від уряду створити окружну лікарню. Разом із дружиною вдалося заснувати лікарню з перспективою перетворити її на поважний медичний заклад. Та плани постійно мінялися.

Д-р Михайло Качалуба і д-р Луїза Гейм з дітьми

1939 року Качалуби переїхали до Словаччини, Михайло працював лікарем в Українській торговій академії (Братислава), державним окружним лікарем у містечку Дольний Кубін. Михайло лікував усіх, хто до нього звертався. Надзвичайно чуйно ставився до всіх, хто потребував помочі. Він серед ночі у негоду міг діставатися пішки у найвіддаленіші гірські села. Під час Словацького національного повстання в серпні 1944 року допомагав партизанам.

Зазнав переслідувань у повоєнний час: весною 1945 року був заарештований радянською військовою контррозвідкою, 1953-го – органами держбезпеки Чехо-Словаччини за зв'язки з УПА, релігійну агітацію, також нібито шпигував на користь Швейцарії, але через рік був звільнений. Від 1958 року працював лікарем-фтизіатром у м-ку Дольний Кубін, від 1962-го – головний лікар протитуберкульозного диспансеру в м. Кошиці, де за його ініціативою заснували філію Культурного союзу українських трудящих, також українські клуб, бібліотеку і читальню, співочий гурток.

На початку квітня 1993 року Михайло Качалуба почав відчувати біль у серці. Постійні переїзди з однієї держави в іншу, стреси, переслідування у комуністичних Чехії та Словаччині, ностальгія за своєю Батьківщиною-Україною далися взнаки. Від студентських років і до самої смерті він змушений був жити і працювати поза Батьківщиною – у Швейцарії, Карпатській Україні, Чехословаччині, і знов у Швейцарії. Усе життя лікар і поет Михайло Качалуба був закоханий у рідний край, кожне слово поет присвячував Україні, вболівав за неї і таки дожив до її незалежності, про яку мріяв.

Михайло Олексійович відійшов у вічність у лікарні м. Лозанна 7 квітня 1993 року (в свято Благовіщення) на 85-му році життя і знайшов спочинок на цвинтарі в м. Кляррен (Швейцарія), де він прожив останніх 20 років.

Творчість

Автор поетичних збірок «Польові дзвіночки», «Бульварами серця» (1971), «Вільним крилом» (1972), «Наш талант» (1975), «Відлуння моєї душі» (1980), «На струнах серця» (1988); збірки для дітей «Тріпотіння крилат» (1978), «Осінні вітри» (1990). Окремими книгами вийшли також його поеми «Одна з доріг» (1984), «Помпеї» (1986).

Окремі видання:

Качалуба, М. Бульварами серця: поезії / М. Качалуба. – Париж, 1971. – 70 с.

Качалуба, М. З моєї Одиссеї. Спогади з дитячих і юнацьких років / М. Качалуба. – Буенос-Айрес, 1983. – 132 с.

Качалуба, М. Відлуння душі моєї: поезії / М. Качалуба. – Шерне–Париж : Накладом автора, 1980. – 148 с.

Качалуба, М. Вільним крилом / М. Качалуба. – Париж, 1972. – 54 с.

Качалуба, М. Муза і стетоскоп / М. Качалуба. – Пряшів, 2008. – 318 с.

Качалуба, М. Наш талант. — Париж: Б. в., 1975.

Качалуба, М. На струнах серця: поезії / М. Качалуба. – Буенос-Айрес : Вид-во Ю. Середяка, 1988. – 129 с.

Качалуба, М. Тріпотіння крилат: поезії / М. Качалуба. – Монтрей : Накладом автора, 1978. – 66 с.

Качалуба, М. Між двома стенокардіями: поезії / М. Качалуба. – Тернопіль, 1998.

Михайло Качалуба, автор десяти збірок поезій, пісень та спогадів прожив понад 60 років поза Батьківщиною, був громадянином трьох держав та зберіг мову свого народу, виховав дітей та онуків, які не відщуралися від свого коріння. Любов до України вкладав у лікарську справу, пісні, поезію, конкретні вчинки.

Навіть якби Михайло Олексійович Качалуба написав і залишив для нащадків лише одну книгу «З моєї Одиссеї», то її можна вважати вагомим внеском в українську літературу ХХ століття.

(Г. Стельмащук)

<https://www.youtube.com/watch?v=5ANjQsK1lvg> («Мене породило квітуче Поділля»)

<https://nz.lviv.ua/archiv/2018-1/28.pdf> («Відданість ідеалам як спосіб життя...»)

07. 11 – 110 років

Камю Альбер (7 листопада 1913 – 4 січня 1960) – французький романіст, філософ, публіцист, один із лідерів філософсько-мистецького напрямку екзистенціалізму. Наймолодший лауреат Нобелівської премії з літератури (1957).

Народився в містечку Мондові в Алжирі (колонії Франції) в сім'ї сільськогосподарського працівника Люсьєна Камю. Мати – Катрін Сантес, іспанка за походженням. Коли Камю не виповнилося ще й року, від важкого поранення, отриманого в бою на Марні, помер батько. Мати з двома дітьми переїхала в Алжир, де влаштувалася прибиральницею.

У 1918 році Камю віддали у початкову школу Белькура. Закінчивши її з відзнакою, він продовжив освіту в Алжирському ліцеї на стипендію, яку виклопотав для нього його шкільний учитель Луї Жермен. У ліцеї (1923–1932) Камю перечитав праці Ф. Ніцше, книги А. Жіда, М. Барреса, А. Мальро, М. Пруста, Ф. Достоевського.

У 1930 році Камю захворів на туберкульоз, майже рік лежав у шпиталі, після чого повернувся у ліцей. 1931-го у класі філософії Камю познайомився з молодим викладачем філософії та літератури Жаном Греньє. Завдяки йому Камю дізнався про ідеї релігійного екзистенціалізму, зацікавився філософією.

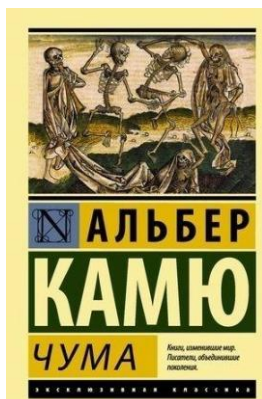
Восени 1932 року Камю вступив на філологічний факультет Алжирського університету, де наполегливо навчався, суміщаючи заняття в університеті з працею. У журналі «Південь» Камю публікував невеликі замітки, котрі містили деякі важливі мотиви: анархічний бунт проти суспільних умовностей, втечу у світ мрій. Загалом твори Камю пронизані кризовим станом духу, характерним для значної частини європейської інтелігенції після Першої світової війни.

Восени 1935 року Камю вступив у алжирську секцію комуністичної партії Франції. Він розглядав комунізм як «перший крок, як аскезу, що готує ґрунт для більш духовної діяльності». За дорученням партії вів пропагандистську роботу серед мусульман. А у 1937 році Камю вийшов з комуністичної партії.

У 1936-му Камю очолив Театр праці, де виступив як режисер, актор і автор. У театрі були поставлені п'єси за творами А. Жіда, А. Мальро, О. Пушкіна, Ф. Достоевського.

Того ж року він видав збірку есе «Виворіт і лице», головною проблемою якої стало питання про здобуття особистістю гідності в абсурдному світі. **Камю каже «так» життю, незважаючи на абсурдність буття, бо необхідно «бути самому вічною радістю становлення...».**

1938 року Камю розпочав журналістську діяльність у газеті «Альже республікен» і паралельно продовжував літературну працю, написав філософську драму «Калігула» (1944), повість «Сторонній» (1942), есе «Достоевський і самогубство», яке увійшло згодом у «Міф про Сізіфа» під назвою «Кирилов», завершував роботу над романом «Щаслива смерть» (1971). Під час окупації фашистами Франції Камю вів підпільну роботу в організації «Комба».

Роман «Чума» (1947) – найбільший серед прозових творів Камю. Це основна книжка про фашизм, який виступає уособленням насильства і зла. Після виходу у світ роман був відзначений премією критики. Французький критик Г. Пікон писав: «У цьому стрункому творі, такому погідному на позір, звучить багато різних голосів. У ньому уживаються одночасно абсурд і бунт, байдужість і пристрасть, холодність і захопленість, відстороненість і чуттєвість, відчуття вічного і миттєвого...».

Трактування «чуми» в романі Камю набуває більш актуального і конкретно-історичного звучання. Як зазначав письменник, «очевидний зміст «Чуми» – боротьба європейського Опору проти фашизму». У романі присутній і прихований абстрактно-символічний пласт, який дозволяє тлумачити «Чуму» як роман-притчу про людське існування загалом. В цьому романі Камю розвиває екзистенціалістські мотиви своїх попередніх творів: абсурдність буття, свободу людини, її вибір перед лицем смерті – і доходить висновку, що «є більше підстав захоплюватися людьми».

У 1950-х роках Камю пережив світоглядну і творчу кризи, не знаходячи відповіді на складні проблеми, які ставило перед ним суспільне життя.

4 січня 1960 року загинув в автокатастрофі. На місці його смерті знайшли рукопис роману «Перша людина» (пізніше виданий дочкою). Поховали письменника на півдні Франції в містечку Лурмарен.

2011 року італійський письменник Джованні Кателлі через газету «Corriere della Sera» оприлюднив версію покійного чеського письменника і перекладача Яна Забрани, який у своєму щоденнику «Моє життя» з посиланням на добре поінформовану людину зі зв'язками в СРСР писав про те, що автокатастрофа була підлаштована радянськими спецслужбами як помста письменникові за осуд радянського вторгнення в Угорщину (стаття Альбера Камю «Кадар і його день страху»). 2013 року Кателлі опублікував книгу «Камю повинен померти», а восени 2019 року – її розширене видання «Смерть Камю».

https://www.youtube.com/watch?v=_oiLw-FvPsi (Відео)

<https://www.youtube.com/watch?v=OqBjyXgRODE> («Камю»)

17. 11 – 50 років

Кіяновська Маріанна (17 листопада 1973 – українська поетеса, прозаїкня, есеїстка, перекладачка, літературна критикня та дослідниця літератури.

Членкня НСПУ (2000), Асоціації українських письменників (2000) та Українського ПЕНу (2013). Лавреатка Шевченківської премії (2020) та Міжнародної літературної премії ім. Збігнева Герберта (2022).

Маріанна Ярославівна народилася в Нестерові, нині – Жовква Львівської області. Живе у м. Львів.

1997 року закінчила філологічний факультет Львівського національного університету ім. І. Франка.

У студентські роки належала до жіночого літературного угруповання ММЮННА ТУГА (за першими літерами імен: Мар'яна Савка, Маріанна Кіяновська, Юлія Міщенко, Наталка Сняданко, Наталя Томків і Анна Середа; ТУГА – «Товариство усамітнених графоманок»).

З 2001 по 2005 рік – координаторка Львівського осередку Асоціації українських письменників.

У січні 1999 року була учасницею акції «Січ Уяздовська» (Варшава). У 2003 та 2008 роках – стипендіатка програми Міністра культури Польщі «Gaude Polonia». Лауреатка Міжнародного фестивалю у Віленці (Словенія) – CEI Fellowship–2007, Міжнародного фестивалю «Київські Лаври» (2012) та ін.

У 2004–2006 роках вела рубрику «Нова польська література» в журналі «Кур'єр Кривбасу».

З 2011 року є засновницею та директоркою незалежної літературної премії «Великий Їжак», якою відзначаються автори найкращих сучасних україномовних книжок для дітей. Основною метою цього визначного й безпрецедентного для України, українського дитячого письменництва, книговидавництва й літератури в цілому проєкту – є популяризація якісної друкованої книги серед дітей та підлітків й формування європейської читацької порядності та свідомості, серед засилля піратських копій та оцифровок, та передусім – піднесення культури читання серед молодих українців до належного та справедливого рівня ознаки престижу й високого соціального статусу.

Твори

Поетичні збірки:

1997 – «Інкарнація»;

1999 – «Вінки сонетів»;

2000 – «Міфотворення»;

2002 – «Кохання і війна» (у співавторстві з Мар'яною Савкою);

2004 – «Книга Адама»;
2005 – «Звичайна мова»;
2008 – «Дещо щоденне»;
2008 – «Стежка вздовж ріки»;
2014 – «ДО ЕР»;
2014 – «373»;
2016 – «Листи з Литви / Листи зі Львова» (у співавторстві з Мар'яною Савкою);
2017 – «Бабин Яр. Голосами» (відзначена Шевченківською премією 2020 року; за цю збірку Кіяновська отримала звання Європейської поетки свободи 2022 року);
2018 – «Гематогавафа: живі перетворення»;
2020 – «Живі перетворення».

Переклади:

Юліан Тувім. Поезії та контексти (2012);
Шарлотта Бронте. Джейн Ейр (2018);
Болеслав Лесьмян. Ангели (2019).

Публікує вірші та переклади у періодичних виданнях. Як поетка й авторка прози є учасницею численних антологій.

Твори перекладалися азербайджанською, англійською, білоруською, грузинською, івритом, італійською, литовською, німецькою, польською, російською, словацькою, словенською, сербською, чеською та шведською мовами.

Відзнаки:

міжнародна літературна премія ім. Збігнева Герберта (за збірку поезій «Бабин Яр. Голосами», яка була видана 2017 року на вшанування пам'яті жертв масових розстрілів у Бабиному Яру під час Другої світової війни),

почесний знак «За заслуги перед польською культурою» (2014),

премія ім. Богдана-Ігоря Антонича,

премія видавництва «Смолоскип»,

премія ім. Нестора Літописця (за найкращу літературну публікацію у журналі «Київська Русь», 2006).

«373» визнано Книжкою року в номінації «Поезія» XVI Всеукраїнського рейтингу «Книжка року 2014»; «ДО ЕР» визнано Книжкою року в номінації «Поезія» в Рейтинговій акції творчих спілок «Книжка року–2014».

Мабуть, єдине, у що я вірю і що я можу, на що я здатна, доки живу, – це робота з майбутнім. Думка про це у дні мого особистого болю, скорботи і страху (мова йде про війну) дає мені причину і спосіб жити. Бо без великої, безнастанної, усвідомленої роботи з майбутнім навіть Перемога не має сенсу.

(М. Кіяновська)

Лагерлеф Сельма (Сельма Оттіліана Ловіза; 20 листопада 1858 – 16 березня 1940) – шведська письменниця, авторка художніх, історичних і краєзнавчих книг, вчителька, громадська діячка. Перша жінка-письменниця і шведка, відзначена Нобелівською премією з літератури (2009).

Лагерлеф народилася в сім'ї власників маєтку Морбакка у провінції Верmland. Сельма Оттіліана Ловіза була п'ятою дитиною з шести в родині відставного армійського офіцера Еріка Густафа Лагерлефа (1819–1885), лейтенанта в Королівському Верmlandському полку та вчительки Ловізи Вальрот (1827–1915), доньки успішного комерсанта, власника ливарного цеху.

Селма здобула якісну домашню освіту, викладання здійснювалось англійською та французькою мовами бабусі, що і прищепила Сельмі любов до народних казок і легенд. Завдяки цьому твори Сельми Лагерлеф сягають корінням у шведські легенди й саги. У сім років, прочитавши роман «Оцеола, вождь семінолів» Томаса Майн Ріда, Сельма вирішує стати письменницею. Вона пише вірші й навіть п'єсу. У 1908 році в новелі «Казка про казку» сама Лагерлеф із гумором опише свої перші творчі спроби. Коли Сельмі було десять років, у 1868 році її батько важко занедужав, і вона прочитала всю Біблію від «а» до «я» зі сподіванням, що Бог оздоровить її батька. Так і сталося, батько одужав і прожив ще 17 років. Письменниця часто зверталася до біблійних мотивів у своїй творчості.

Сельма була особливо уважною слухачкою різних бабусиних і няниних оповідок і казок, оскільки у три роки її розбив параліч, і вона не могла гратися, як усі діти. Лише після тривалого лікування у шпиталі Стокгольма 1867 року їй повернули здатність рухатися. Але Сельма накульгувала.

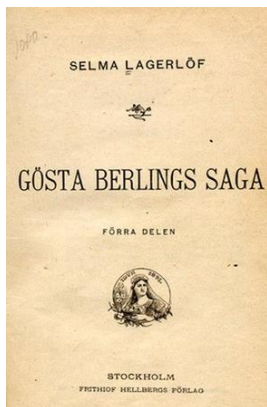
Вона пристрасно захоплювалася книжками: читала шведів Е. Тегнера, К. М. Бельмана, данця Г. К. Андерсена, англійців В. Скотта й Т. Майн Ріда. Їхні твори переносили її у чарівний світ вимислу. Про своє життя та захоплення вона писала в новелі «Казка про казку» (1908).

Письменниця зізнавалась, що бажання присвятити себе літературі виникло в неї ще у семилітньому віці; їй все здавалося, що прийде хтось розумний і добрий, хто прочитає написане нею і зможе видати. Але складні умови життя, розорення сім'ї, якій довелося продати Морбакку, змусили її вступити в

Учительську семінарію (1882–1885), закінчивши яку вона стала працювати в школі у невеличкому селищі Ландсткруна (1885–1895).

Усі ці роки вона намагалася писати. Але це був час панування у літературі реалізму, а ті враження, які тіснилися в її голові, не вкладалися в жорсткі рамки реалістичного аналізу сучасності. Але якось Лагерлеф дала собі волю та написала дві новели, у яких оповідь набула романтичної яскравості, емоційної насиченості, і до них увійшов той елемент фантастики, який зберігся у її свідомості під впливом казок, що їх вона почула в дитинстві, і які жили усі ці роки в її душі.

У 1890 році газета «Ідун» оголосила конкурс на кращу новелу. Лагерлеф вирішила взяти участь. Несподівано для самої себе вона здобула першу премію і пропозицію продовжити працю. Друзі дали їй пристановище і звільнили від

тягара вчительської праці. Так вона змогла завершити розпочате, і 1891-го з'явився її перший і найзнаменитіший твір «Сага про Єсту Берлінга». Назвати ці 36 новел, об'єднаних образом головного героя, позбавленого сану священника Єсти Берлінга, романом неможливо – це відтворення минулого Швеції, в якому органічно поєднуються реальність і казковий колорит з усіма його надприродними подіями. Це дійсно сага – сказання. Сам образ головного героя трансформувався з оповіді батька письменниці про якогось молодика, надзвичайно веселого, здатного розважити будь-яку компанію, чарам якого не могла протистояти жодна жінка; згодом він став пастором. У письменниці він отримав своє ім'я, а його пасторська кар'єра розпочалася ще до перших сторінок «Саги».

В основі цього твору лежить ідея милосердя – улюблена чеснота Лагерлеф. Але милосердя в неї обов'язково поєднується з працею. Друга найголовніша думка письменниці – величезна уваги до людських почуттів, до їх вразливості. Саме завдяки цим чеснотам «Сага» стала одним із найвідоміших творів кінця XIX ст.

Із «Сагою» Лагерлеф у шведській літературі утвердився неоромантизм, а в духовному житті ще раз заявив про себе християнський гуманізм, у дусі якого вирішуються найскладніші та нерозв'язні в реальності суперечності.

Згодом з'явилися збірки новел «Невидимі тенета» (1894), «Королеви Кунгагели» (1899). В романах «Переказ про старий маєток» (1899), «Гроші пана Арне» (1904), «Легенди про Христа» (1904) переважали казкові мотиви, засновані на фольклорі. Також, у своїх творах письменниця висвітлює багато філософських, морально-релігійних проблем того часу. Подорож до Єгипту та Палестини (1899–1900) надихнула Сельму Лагерлеф на диалогію «Єрусалим» (1901–1902), яка принесла авторці славу видатної романістки.

Більш зрілий період творчості письменниці ознаменувався виходом у світ таких творів, як «Будинок Лільекурна» (1911), збірок казок, новел і легенд «Тролі та люди» (1915, 1921), романа «Вигнанець» (1918), повісті «Візник» (1912) і найбільш значним твором того періоду – романом «Імператор Португальська» (1914). У 1920-х роках Лагерлеф звернулася у своїй творчості до жіночої теми, вона пише оповідання, історичну трилогію («Перстень Левеншельдів», «Шарлотта Левеншельд», «Анна Сврд») і біографію фінського шведськомовного письменника Захаріаса Топеліуса.

Найвизначнішим і унікальним твором Лагерлеф стала **«Чудесна мандрівка Нільса Гольгерсона з дикими гусьми по Швеції»** (1906–1907), задумана як підручник для учнів першого класу. У формі, доступній для дитини, і водночас цікавій, позбавленій академічної нудьги та повчальності, письменниця розповідає про історію Швеції, її географію,

етнографію, життя тваринного та рослинного світу. Усе це стало можливим завдяки тому, що наукові дані вміщені в казці про злого та лінивого хлопчика Нільса, сина незаможних селян, котрий, пожартувавши з домовика, був настільки зменшений у розмірах, що став не більшим за жабу. Трапилося це напровесні, коли над будинком Нільса пролітали дикі гуси і до них вирішив пристати домашній гусак Мартін, вчепившись за шийку котрого і намагаючись затримати його вдома, вирушив у подорож і сам Нільс, анітрохи того не бажаючи. Подорож завершується пізно восени. За цей час Нільс, який, ставши крихіткою, вивчивши мову всіх птахів і звірів, під керівництвом старої мудрої гуски Акки поступово доходить до розуміння того, що головним для будь-якої живої істоти, і для людини особливо, є турбота про інших і допомога іншим.

Книга спричинила бурхливу полеміку, деякі критики вважали її шкідливою, оскільки письменниця не ставила перед собою завдання виховання людини в дусі християнської релігії, вона наділяла тварин невластивими для них рисами, погрішила десь проти точних наукових даних. Але самі діти високо оцінили її твір, а влітку 1907 року після виходу друком книги, Лагерлеф обрали членом Упсальського університету, 1909-го вона стала лауреатом Нобелівської премії з літератури (140 000 крон). Диплом, медаль і чек їй вручив король Густав V.

Коли Фінляндія боролася в «Зимовій війні» із СРСР, Лагерлеф внесла до фонду допомоги Фінляндії свою золоту медаль нобелівського лауреата. Фінський уряд був зворушений цим жестом, але повернув нагороду.

А 1914 року письменниця була удостоєна честі стати однією із вісімнадцяти членів Шведської Академії.

Книги Лагерлеф (17) перекладено на 60 мов і продовжують видаватися в усьому світі. Багатьох героїв Сельми Лагерлеф перенесено на кіноекран, за

казкою «Чудесна подорож Нільса Гольгерсона з дикими гусьми» у різних країнах знято не один мультфільм.

Український читач уперше познайомився з творчістю Сельми Лагерлеф (як Зельми Лягерлеф) 1903 року, коли у львівському «Літературно-науковому віснику» було надруковане її оповідання «Скарбничка цесаревої» в перекладі Івана Франка. Наступного року в тому ж часописі з'явилися «Чуда антихриста» у перекладі Михайла Лозинського, а згодом «Королеви Кунгагели» (1909), «Ельзаліль (Скарб пана Арне) (1910)» та «Інґрід» (1910). 1911 року ці три останні твори вийшли в Києві окремою книжкою у перекладі Чайки Дніпрової, Зінаїди Левицької, Наталі Романович та з передмовою Михайла Грушевського. На сьогодні в Україні майже 5 десятків перекладів різних творів шведської авторки

В останні роки життя у складних міжнародних подіях Лагерлеф залишилася вірною гуманістичній спрямованості своєї творчості та життя і виступила проти расизму і фашизму. Вона була переконаною гуманісткою, дотримувалася демократичних і пацифістських поглядів, боролася за права жінок, а напередодні Другої світової війни допомагала діячам німецької культури уникнути переслідування нацистів.

16 березня 1940 року 81-річна Сельма Лагерлеф померла в маєтку Морбакка. Коли через кілька років після її смерті маєток відкрили для відвідувачів, туди помандрували тисячі людей з усієї Швеції. Вони приїжджають вранці раненько і пізно ввечері, під дощем і палючим сонцем, хоча добиратися до Морбакки не так просто і більше принад в окрузі немає.

Вшанування пам'яті:

ім'я Лагерлеф носить літературна премія (її свого часу отримали Астрід Ліндгрєн і Туве Янссон);

у 1947 році на її честь була названа вулиця в Гамбурзі та пізніше в Єрусалимі;

11061 Лагерлеф – астероїд, названий на честь літераторки і кратер на Венері;

у 1991 році портрет письменниці з'явився на банкноті номіналом 20 шведських крон. Вона стала першою жінкою, зображеною на шведській банкноті;

«Морбакка» є музеєм-садибою Сельми Лагерлеф. Згідно з її заповітом, маєток збережено і відкрито для публіки після її смерті;

будівля в місті Ландскруна, в якій жила і працювала Лагерлеф протягом майже 12 років, використовується як дошкільний заклад освіти;

пам'ятники і скульптури письменниці та героям її книг відкрили у Ландскруні, Сунне, Фалуні, Буросі, Сальтшебадені, Стокгольмі, Салуні тощо.

У музеї Нобелівської премії експонуються черевички письменниці

Портретна скульптура в бронзі Йонаса Хьогстрьома в Нордкапі в Ландскруні

<https://chl.kiev.ua/Default.aspx?id=5267> (Біографія)

<https://www.youtube.com/watch?v=ZjcxzzxcP74> (Відеопрезентація)

https://www.youtube.com/watch?v=JyUHyV_DhRo (Книга-ювілярка)

25. 11 – 185 років

Нечуй-Левицький Іван (25 листопада 1838 – 2 квітня 1918) – український прозаїк, перекладач, етнограф, фольклорист, педагог. Псевдоніми і криптоніми: І. Баштовий, Гр. Гетьманець, О. Криницький, І. Н., А. Глаголь, Г...ль, А. Г-ов, Іван Нечуй, Несзuj.

Іван Семенович народився в Стеблеві Богуславського повіту Київської губернії Російської імперії (нині – селище міського типу Корсунь-Шевченківського району Черкаської області) в сім'ї сільського священника. Батько Семен Степанович був освіченою людиною прогресивних поглядів, мав велику домашню книгозбірню і на власні кошти влаштував школу для селян, в якій його син і навчився читати й писати. Змалку І. Левицький познайомився з історією України з книжок батьківської бібліотеки.

На сьомому році життя хлопця віддали в науку до дяка, який вчителював у духовному училищі при Богуславському монастирі. Там він опанував латинську, грецьку та церковнослов'янську мови. Незважаючи на сувору дисципліну, покарання й схоластичні методи викладання, Левицький навчався успішно й після училища в чотирнадцятилітньому віці вступив до Київської духовної семінарії, де навчався з 1853 до 1859 року. В семінарії захоплювався творами Т. Г. Шевченка.

Іван Левицький під час навчання в Київській духовній академії (1861—1865)

Закінчивши семінарію, І. Левицький рік хворів, а потім деякий час працював у Богуславському духовному училищі викладачем церковнослов'янської мови, арифметики та географії. У 1861 році Левицький вступив до Київської духовної академії. Не задовольняючись рівнем освіти в академії, вдосконалював свої знання самотужки: вивчав французьку й німецьку мови, читав твори української та російської класики, європейських письменників Данте, Сервантеса, Лесажа та ін., цікавився творами прогресивних філософів того часу. 1865 року І. Левицький закінчив академію із званням магістра, але відмовився від духовної кар'єри й викладав російську мову, літературу, історію та географію в Полтавській духовній семінарії (1865–1866).

Згодом він працював викладачем у Царстві Польському, жіночих гімназіях Каліша (1866–1867) та Седлеця (1867–1872). У той час, після придушення Січневого повстання 1863 року, там повсюдно розгорнулася русифікація, особливо в закладах освіти. Таким чином, Левицький як викладач російської мови та літератури, мимоволі став русифікатором краю. Тому він попросився на інше місце служби. Спершу йому відмовляли, та Іван Левицький через скандал – єдиний у своїй службовій кар'єрі – все-таки наполіг і переїхав до Кишинєва.

Одночасно з педагогічною діяльністю Іван Левицький почав писати. За півстоліття творчої діяльності І. Нечуй-Левицький написав понад п'ятдесят високохудожніх романів, повістей, оповідань, п'єс, казок, нарисів, гуморесок, літературно-критичних статей. Також витрачав всі гроші, які йому відправляв батько, щоб писати та просвіщатись. Він перший, хто переклав Біблію на солов'їну. Його творчість збагатила національну культуру, послужила подальшому розвитку літературного процесу в Україні. Творчість письменника – новий імпульс української літератури.

Основні твори

Романи:

Над Чорним морем (1890)

Гетьман Іван Виговський (1895)

Князь Єремія Вишневецький (1897, опубл. 1932)

Повісті:

Причепа (1869)

Хмари (1874)

Баба Параска та баба Палажка (1874–1875)

Микола Джеря (1878)

Кайдашева сім'я (1879)

Бурлачка (1878)

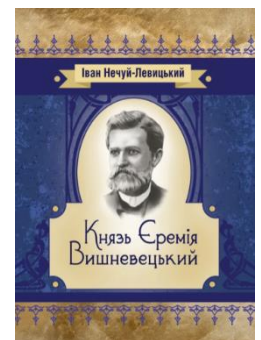
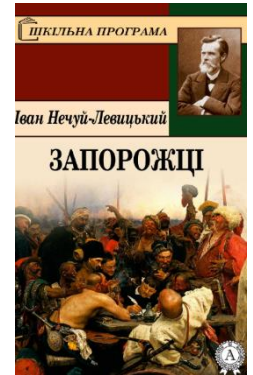
Старосвітські батюшки та матушки (1884)

Неоднаковими стежками (1910)

На гастролях в Микитянах (1911)

Казка (історично-фантастична)

Запорожці (1872)

Через цензурні утиски більшість творів було опубліковано у Галичині. В Україні та за її межами його твори люблять, читають, екранізують, ставлять у театрах, цитують. Деякі твори І. С. Нечуя-Левицького перекладені молдавською, німецькою, польською, російською, угорською та іншими мовами.

Нечуй-Левицький першим почав писати про політику тотальної русифікації в Україні. В багатьох творах він висвітлював процес русифікації в освіті («Хмари», «Причепа», «Над Чорним морем»). Детальні власні спостереження та аналіз русифікації в освіті Іван Семенович висвітлив у наступних творах: «Російська народна школа на Україні», «Педагогічний прояв у російській народній школі», «Школа повинна бути національною».

Маючи м'яку вдачу, Іван Нечуй-Левицький показував дивовижну твердість та категоричність, коли йшлося про святі для нього речі. У цьому вдався в батька-священника. Ще в Кишиневі написав працю «Про непотрібність великоруської літератури для України та Слов'янщини». Йшлося не про те, що ця література «гірша» за українську – цінував Лєскова, Толстого, Островського, особливо Щедрина. **Але вважав: російська література потрібна для Росії, а українцям**

потрібна своя. Гріх української інтелігенції, на думку Левицького, саме в тім, що вона виховалася на російській літературі, яка підмінила власну.

Так само категоричним був щодо правопису: «Писати треба так, як люди говорять!». Тому не терпів літеру «ї», писав не «їх», а «йих» і т. ін. У заповітах вимагав, щоб так його друкували «на віки вічні». Правописні нововведення вважав «галицькою змовою». Нагадував інквізитора, готового спалити й власні книжки, якщо там буде ересь: «Хай краще згорять, ніж з отаким правописом!».

Живу мову він знав. Помічав русизми, полонізми й будь-які іншомовні впливи й уникав їх. До речі, вираз «старанно уникав» вважав польським: «Я сказав би: падковито одмикував – це чисто народний київський вираз». Казав не «негативне», а «відкидне», не «позитивне», а «покладне».

До кінця життя Іван Левицький жив майже у злиднях, у маленькій квартирі на Пушкінській вулиці, лише влітку виїздив до родичів у село або в Білу Церкву. До останніх днів працював, щоб завершити літературні праці.

Початок революції 1917 року пройшов повз нього. Він «стояв осторонь від політичного руху, мало розбирався в питаннях програмових; його тиха, лагідна вдача чужа була гострим бойовим гаслам, він створений був для художньої обсервації життя й тихої кабінетної праці», – писала про нього Марія Грінченко.

На той час письменник перебував у матеріальній скруті. За ініціативи Марії Загірньої (Грінченко) українська громада Києва збрала кошти. Чимало долучився Сергій Єфремов. У другій половині 1917 року черкаське видавництво «Сіяч» перевидало шістнадцять творів Івана Нечуя-Левицького. Це трохи покращило фінансовий стан письменника. Однак гонорар був одноразовим, а не стабільними фінансовими надходженнями.

Приблизно наприкінці 1917 року Нечуй-Левицький упав і зламав ногу. Родина перевезла його до лікарні поблизу Софійського собору. Це сталося якраз перед приходом більшовиків до Києва. Шпиталь мав бути ліквідований, а тому невдовзі Івана Нечуя-Левицького перевели до Дегтярівських богоугодних закладів.

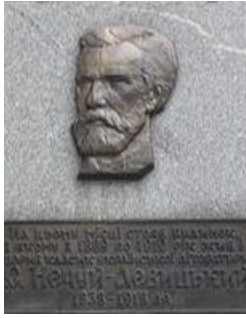
30 березня Центральна Рада постановила призначити Нечую-Левицькому персональну пенсію – за кілька днів до його смерті.

Останні дні провів у Дегтярівській богадільні, у так званому «шпиталі для одиноких людей», де й помер без догляду 2 квітня 1918 року. Поховано його на Байковому кладовищі. Панахиду служили у Софійському соборі 4 квітня 1918 року о першій годині дня.

Надгробок Івана Нечуя-Левицького з неправильно зазначеною датою смерті на Байковому кладовищі в Києві

Вшанування пам'яті:

меморіальні дошки І. Нечую-Левицькому встановлені в Києві (вул. Євгена Чикаленка, 19) і Білій Церкві;

на батьківщині письменника, у Стеблеві, у 1968 році відкрито Літературно-меморіальний музей І. С. Нечуя-Левицького. При в'їзді до села з боку Корсуня встановлено знак «Стеблів – батьківщина Нечуя-Левицького» та меморіальні дошки на Спасо-Вознесенській церкві й на старих корпусах «суконки» та цукрового заводу, описаних у «Миколі Джері» та «Бурлачці». На вулиці Зарічній, де стояла хата, у якій народився Нечуй-Левицький, встановлена стела;

у 2012 році Верховна Рада України ухвалила спорудити пам'ятники Іванові Нечую-Левицькому в Києві та Черкасах з нагоди 175-річчя з дня його народження;

Українським фондом культури та київським Українським домом у 1993 році заснована Літературно-мистецька премія ім. Івана Нечуя-Левицького;

іменем письменника названо вулиці в Києві, Львові, Черкасах, Полтаві, Білій Церкві, Чернігові, Харкові, Тернополі та інших населених пунктах України;

25 листопада 2013 року Google випустив святковий Doodle на честь 175-ліття від дня народження Івана Нечуя-Левицького. Картинка зображає сцену з твору письменника «Кайдашева сім'я»;

у 1994 році постановою Кабінету міністрів України ім'я письменника присвоєно Богуславському педагогічному училищу (нині Богуславський гуманітарний коледж імені І. С. Нечуя-Левицького);

6 листопада 2018 року на честь 180-річчя з дня народження Івана Нечуя-Левицького НБУ ввів в обіг ювілейну монету, присвячену письменникові;

Ювілейна монета НБУ, присвячена Нечую-Левицькому

25 листопада 2018 року на державному рівні в Україні відзначено пам'ятну дату – 180 років з дня народження Івана Нечуя-Левицького (1838–1918).

<https://www.youtube.com/watch?v=YTp21mjfr6g> (Відео)

<https://www.rbc.ua/ukr/travel/geroy-ukrainy-maloizvestnye-fakty-nechuya-1656065470.html> (Маловідомі факти з життя)

<https://www.ukrinform.ua/rubric-culture/3349978-ivan-necujlevickij-1-odkid-ridnogo-berega-u-vodi.html> (Цікаво про письменника)

27. 11 – 160 років

Кобилянська Ольга (27 листопада 1863 – 21 березня 1942) – українська модерністська письменниця, рання буковинська феміністка, що зналася на філософії. Вона була людиною прогресивних поглядів і дещо випереджала свій час.

Ольга Юліанівна народилася в містечку Гура-Гумора на Південній Буковині (зараз – Румунія). Її мати – наполовину німкеня, яка прийняла греко-католицьку віру з пошани до чоловіка. Батько – дрібний урядовець, шляхетського роду з Наддніпрянщини (чи, вірогідніше, Галичини?). Ольга була четвертою з семи дітей в родині. Сім'я жила в скруті. Навіть кілька крейцерів на листи приходилось просити зі скандалами.

Мати старалася навчити доньок хороших манер, вміння підтримати розмову, триматися в товаристві. Батько ж гадав, що його обов'язок – дати добру освіту хлопцям, а дівчата мають вдало вийти заміж. Тому Кобилянська мала лише початкову освіту, закінчила так звану нормальну школу в Кимпулунзі (Румунія). І протягом усього життя займалася самоосвітою.

У Південній Буковині, заселеній переважно румунами, і меншою мірою українцями, українських шкіл чи культурно-освітніх закладів у 1860–1880 роках не було. Німецька школа не могла дати Кобилянській знань з історії та культури українського народу. Українську мову Ольга вивчала вдома і приватно, у школі – лише німецьку та румунську.

Читання, малювання, музика, театр, верхова їзда – і це ще не повний перелік захоплень Кобилянської. Читання для неї було і хобі, і потребою, так вона пізнавала світ. Малювала Ольга з меркантильних причин, щоб потайки продати роботи і купити кукурудзи для голубів. Театр письменниця любила, бо хотіла стати акторкою, аби мандрувати та заробляти власні кошти. Якось у неї виникла ідея податися до театру товариства «Руська бесіда». Її навіть запросили на проби, за умови, що буде дозвіл батьків. Та Ольга навіть не уявляла, як розкаже про це батькам і якою буде реакція. Тому розпрощалася зі своєю мрією стати акторкою. Згодом Кобилянська стала кіноманкою. Дивилася фільм тричі: вперше – для загального ознайомлення, вдруге – придивитися до гри акторів, а втретє – стежити за конкретним актором. Були в письменниці й містичні інтереси. Вона брала участь у спиритичних сеансах та любила трактувати сни.

Першими літературними пробами юної Кобилянської були вірші, казки, легенди, написані німецькою мовою. У 17 вона написала першу автобіографічну

Кобилянські, 1894 р. Стоять: Олександр, Юліан, Степан, Володимир. Сидять: Максиміліан, Євгенія, Марія (мати), Юліан (батько), Ольга.

повість «Гортенза, або Нарис із життя однієї дівчини», теж німецькою. Тоді вона ще не мала ані власного стилю, ані чіткої мети.

Німецька мова, як і німецька культура, відіграли позитивну роль у житті й творчості Кобилянської. Вони, як слушно зауважила Леся Українка, допомогли Кобилянській вийти в широкий світ загальнолюдської культури. Але для утвердження Кобилянської як української письменниці треба було глибоко знати не лише українську мову, а й надбання української літератури. Цю істину вона все ясніше усвідомлювала, й з кінця 1880-х років наполегливо вивчала культурну спадщину свого народу, виявляла дедалі більший інтерес до його життя.

Під впливом свого оточення – письменниці й діячки жіночого руху Наталії Кобринської, першої української жінки-лікаря в Австро-Угорщині Софії Окуневської (стала прообразом героїні твору «Доля чи воля?»), художниці Августи Кохановської (ілюструвала новели письменниці «Некультурна», «Природа», «Битва», «Під голим небом») – німецько- та румуномовна Кобилянська почала писати українською, самостійно обрала українську ідентичність та почала відстоювати права українського жіноцтва та селянства. Одним із імпульсів до цього ще стала закоханість Ольги в Євгена Озаркевича, брата Наталії Кобринської.

А Софія Окуневська навчила Ольгу фонетики та надарувала українських книжок – надсилала їй зі Львова твори Марка Вовчка, Михайла Павлика, Івана Франка, Тараса Шевченка. Мистецький світ полонив Кобилянську. Творами Шевченка вона була захоплена настільки, що багато з них знала напам'ять.

У 1899 році М. Павлик знайомить листовно Кобилянську з Лесею Українкою. На запрошення Косач Кобилянська приїжджала до неї в Зелений Гай на Полтавщині, а через два роки поетеса була гостею Кобилянської в Чернівцях. Леся Українка відіграла значну роль у творчому зростанні письменниці з Буковини. Вона цінувала її талант, бо відчувала у високомистецьких творах посестри «гірську верховину, широкий горизонт». Між письменницями укладаються плідні стосунки, відображені як у їх творчості, так і в листуванні, що набуває інтимного характеру. Обмінюючись ідеями та світоглядом, Кобилянська та Косач разом стоять біля витоків творення феміністичного канону української літератури, вибудовуючи образ нової жінки: жінки-інтелігентки, борчині з обставинами пригнобленої верстви, закоханої в питомо жіночу душу та загальнолюдський гуманістичний ідеал.

У 35 її ім'я було вже добре відоме в Європі та Буковині, хоч вона й жила на краю Австро-Угорської імперії. Твори Кобилянської видавали та перекладали німецькою, чеською, польською. Вона здобула стипендію з Відня за свою літературну діяльність і часто відвідувала тодішню столицю.

Тоді ж вона почала активно займатися фемінізмом. Знаходячись у 1894 році біля витоків створення «Товариства руських жінок на Буковині», Кобилянська обґрунтувала мету цього руху в брошурі «Дещо про ідею жіночого руху». Письменниця порушила питання про тяжке становище жінки «середньої верстви». У наступному, 1895 році «Товариство руських жінок на Буковині» було перейменоване на «Общество руських женщин» на Буковині, і О. Кобилянська залишила його. У лютому 1902 року у Чернівцях було створено ще одне жіноче товариство «Кружок українських дівчат», одним з організаторів якого також була О. Кобилянська. Члени новоствореного гуртка вибрали письменницю головою товариства.

У 1903 році, у розквіті таланту Кобилянська застудилася, внаслідок чого розвинувся частковий параліч. Це позбавило письменницю широкої можливості особисто спілкуватися з друзями-митцями, з народом. Недуга, хвороба та смерть батька, матеріальна скрута спричинили творчий спад: «Моє життя ніколи не було веселим, а тепер воно доходило до кульмінаційного пункту». Попри усі негаразди Кобилянська невтомно працювала і видавалася, досягаючи в наступні 10 років заслуженої літературної слави.

Твори українською

Повісті та романи:

Людина (1886)

Царівна (1896)

Земля (1901)

Ніоба (1905)

В неділю рано зілля копала (1908)

Через кладку (1911)

За ситуаціями (1913)

Апостол черні (1926)

В творчому доробку письменниці більше 40 новел та оповідань українською мовою. Частина її творів, написаних в ранній період творчості (до переходу на українську мову), написана німецькою (4 повісті). Сама авторка зробила автопереклад цих творів.

Реалістичні й романтичні тенденції творчості Кобилянської своєрідно поєдналися в одному з її найкращих творів – повісті «**В неділю рано зілля копала**», в основі якої – мотив романтичної балади «Ой не ходи, Грицю, та й на вечорниці», неодноразово опрацьованої українськими письменниками, зокрема Михайлом Старицьким – в однойменній драмі. Повість перекладена багатьма мовами, була інсценізована, з успіхом йшла на сцені.

За творами письменниці знято фільми:

«Земля» (1954; у ролях – А. Бучма, Л. Швачко),

«Вовчиха» (1967),

«Меланхолійний вальс» (1990, т/ф; реж. Б. Савченко),

«Царівна» (1994, телесеріал; реж. С. Туряниця).

Творчість Кобилянської 1920–1930-х років, коли Буковина опинилася під владою Румунії, проходила у складних умовах. Українська мова й культура була об'єктом переслідувань, проте й у таких умовах Кобилянська налагоджувала контакти з українською літературною молоддю журналу «Промінь» (1921–1923), з місячником «Нові шляхи» (Львів), видавництвом «Рух» (Харків), де впродовж 1927–1929 років вийшли її «Твори» у 9 томах.

В 1934 році Ольга Кобилянська зустрічалася з нашою землячкою – письменницею і громадською діячкою з Козівщини – Іванною Блажкевич (на фото), з якою мала теплі творчі та людські контакти.

У своєму щоденнику Кобилянська розмірковувала про сім'ю та виховання дітей. Але в житті все склалося інакше. Вона не вийшла заміж, проте мала названу дочку Олену. Олена була позашлюбною дочкою брата Кобилянської, Олександра, яку письменниця офіційно удочерила. У них були справжні взаємини доньки й матері. Ольга була наставницею для Олени і всіляко турбувалася про неї.

У 1940 році, після загарбання Бессарабії та Північної Буковини Радянським Союзом, більшовицька влада нагородила Кобилянську почесною грамотою Президії Верховної Ради УРСР. Її прийняли до Спілки радянських письменників України, паралельно змушена була написати «партійне» за риторикою привітання приходу радянської влади на Буковину для альманаху «Вільна Буковина».

У 1941 році письменниця не змогла евакуюватися з Чернівців. Румунський уряд дав розпорядження передати письменницю військовому суду.

Наміри румунів залишилися нездійсненими, бо 21 березня 1942 року 78-річна Ольга Кобилянська померла. Румунська влада заборонила громадськості провести її в останню путь: на похороні були лише її рідні й близькі.

Вшанування пам'яті:

Будинок-музей Ольги Кобилянської у Чернівцях (заснований 27 листопада 1944 року);

пам'ятник Ользі Кобилянській на її батьківщині в Ґура-Ґуморі (Румунія);

пам'ятник О. Кобилянській у Чернівцях. У 1963 році до 100-річчя від дня народження Ольги Кобилянської перед театром

встановили півфігурну скульптуру письменниці. У 1980 році перед театром встановили бронзовий пам'ятник (скульп. А. Скиба, М. Мірошніченко, арх. О. Таратута). Півфігурну скульптуру встановили у с. Димці Глибоцького району;

літературно-мистецька премія імені Ольги Кобилянської (заснована 2006 року редакцією газети «Буковинське віче» та Готельним комплексом «Буковина», м. Чернівці);

70 курінь УПЮ – імені Ольги (Юліанівни) Кобилянської;

Ольга Кобилянська – на поштовій марці (2013);

Чернівецькому музично-драматичному театру присвоєно ім'я Ольги Кобилянської (12 червня 1954);

у Чернівцях, Береговому, Києві, Львові, Шепетівці (2014) та інших містах і селах України є вулиці Ольги Кобилянської.

Із заповіту 1919 року: **«Будьте здорові і згадуйте мене. Я ніколи не була щаслива. Найкращі хвилини були в мене, коли я писала і закінчувала мої твори. До так званої «слави» була я в глибині душі холодна. Любила я мої мрії, гори, зірками засіяне небо, іноді – рівнини, осінь і свого Небесного суддю...».**

<https://www.youtube.com/watch?v=oKWG-VPwsXU> (біографія)

<https://nus.org.ua/articles/vyros-la-v-gorah-vazhyla-44-kg-i-druzhy-la-z-leseyu-ukrayinkoyu-52-fakty-pro-kobyljansku-do-yiyi-dnya-narodzhennya/> (52 факти про О. Кобилянську)

<https://www.buktour.icu/chernivtsi/museums/207-muzei-kobyljanskoi.html> (про музей)

<https://www.youtube.com/watch?v=sjGNVV84wA> (цікаві факти)

<https://www.youtube.com/watch?v=BHiI7VDbIGM> («Велич особистості»)

29. 11 – 245 років

Квітка-Основ'яненко Григорій (29 листопада 1778 – 20 серпня 1843) – український прозаїк, драматург, літературний критик і культурно-громадський діяч. Засновник художньої прози та жанру соціально-побутової комедії в класичній українській літературі.

Григорій Федорович був представником дворянського роду козачого старшинського походження. Герб Квітки з'являється в XVII столітті спершу на Полтавщині, де один із Квіток був Гадяцьким полковником, а потім вони переселилися в Слобідську Україну, де Квітки обіймали посади полковників різних слобідських полків і були пов'язані із заснуванням міста Харків. Поряд із Донцями-Захаржевськими, Куликовськими, Шидловськими Квітки увійшли у дворянську еліту місцевого значення.

Прадід Григорія був полковником Харківського полку, дід – Ізюмського слобідського. Родина Квіток брала активну участь у державному, громадському, релігійному та культурному житті міста.

Г. Ф. Квітка народився у дворянській родині в слободі Основа поблизу Харкова. Звідси його літературний псевдонім – Основ'яненко. Він прожив усе своє життя у Харкові.

З дитинства Квітка був хворим і кволим. Через діатез у п'ятирічному віці хлопчик осліп. Зір повернувся до нього знову після відвідування Озерянського храму. Юний Квітка побачив світло, що йшло від ікони Озерянської Божої Матері й прозрів. Аби віддячити за чудодійне зцілення, Григорій у молодому віці, за порадою Григорія Сковороди, провів кілька місяців в обителі послушником, а потім усе життя допомагав ченцям фінансово.

Палац Квіток у слободі Основі.

Григорій Квітка не здобув широкої освіти в учбових закладах, навчався лише вдома та в школі при монастирі. Мав музичний хист – грав на флейті та фортепіано. У формуванні світогляду молодого письменника велику роль відіграли батьки. Мати, Марія Василівна (з роду Шидловських), була жінкою освіченою, з сильною волевою вдачею, більшість біографів писали про неї як про людину сувору і владну. Батько письменника, Федір Григорович, навпаки, був людиною м'якою та товариською, але авторитетною та шанованою. Через патріархально-релігійне оточення Григорій на все життя залишився дуже релігійною людиною. З 1793 до 1797 року Г. Квітка перебував на військовій службі, а з 1804 до 1805-го упродовж кількох місяців – послушником у монастирі.

Залишивши монастир, він знову повернувся на військову службу, але вже через рік вийшов у відставку. Після цього Григорій Федорович оселився у Харкові і почав вести активну культурну та громадську діяльність.

Після Вітчизняної війни 1812 року передові громадські кола Росії та України захопив новий культурний рух, який спричинив великий вплив на майбутнього письменника і визначив його подальший шлях. У 1812 році з ініціативи Григорія Федоровича у Харкові відкрився приватний театр, в якому Квітка був і режисером, і директором, й істориком. Любов до театру в нього виявилася ще в дитячі роки, коли він дивився вистави кріпацьких труп. Юнаком відвідував театральні вистави, що ставилися в Харкові. У родинному маєтку Квіток існував свій домашній аматорський театр, про який дізнаємося з листів Григорія Квітки.

Цього ж року Квітка організував благодійне товариство і взяв участь у відкритті інституту шляхетних дівиць, на утримання якого сам пожертвував багато грошей. Заснований ним заклад відіграв чималу роль і в його особистому житті, оскільки саме тут зустрів майбутню дружину – Анну Вульф.

Дівчину направили до Харкова з Петербурга на посаду класної дами. Вона мріяла повернутися до свого рідного міста, але, закохавшись у члена інститутської ради, старшого за неї на 22 роки, розділила з ним його долю.

Як свідчать історики, Анна була першим і дуже суворим критиком творів свого чоловіка, а також радо підтримувала його громадську діяльність. У їхньому гостинному маєтку часто бували Євген Гребінка, Олександр Афанасьєв-Чужбинський, Михайло Щепкін, Петро Григор'єв, Петро Гулак-Артемівський, Амвросій Метлинський, Микола Костомаров, Ізмаїл Срезневський, Олександр Корсун. Листувався митець і з Тарасом Шевченком.

У 1833 році в Харкові завдяки Григорію Квітці відкрито губернську бібліотеку. Проте його суспільна діяльність не обмежувалася тільки рідним містом – Григорій Федорович заснував кадетський корпус у Полтаві.

Квітка був прихильником ідеї вдосконалення суспільства шляхом реформ та впливу на нього засобами літературного і театрального мистецтва. Виступав з пропагандою народної теми в літературі. Починаючи з 1816 року, Григорій Федорович брав участь у заснуванні перших українських громадсько-літературних журналів «Харьковский Демокрит» і «Украинский вестник», в них друкував свої перші літературні спроби – гумористично-сатиричні листи поміщика Фалелея Повинухіна.

У Харкові Квітка став одним із найвпливовіших людей. Він багато зробив для розвитку міста як культурного центру. Окрім благодійницької та просвітницької діяльності Григорій Федорович займався ще громадською та державною. З 1816 до 1828 року він обіймав посаду предводителя дворян Харківського повіту. Ця посада не тільки дозволила йому зробити чимало для

освіти і культури на Харківщині, але й надала йому щедрий матеріал для подальшої літературної діяльності.

У 1827 році Квітка береться за написання сатиричних комедій та повістей російською мовою. А на початку 30-х років він почав писати українською.

Коли Григорій Квітка знайшов своє справжнє покликання, йому було вже 40 років, і наступні 25 років свого життя він успішно поєднував службову діяльність з літературною.

Якщо Івана Котляревського вважають зачинателем української поезії з його поемою «Енеїда», першу частину якої надрукували ще в 1798 році, то Григорія Квітку-Основ'яненка вважають зачинателем української прози з його повістю «Маруся» (1832) і, відповідно, він має почесне звання «батька української прози».

Твори

Коротка проза:

«Салдацький патрет» (1833)

«Підбрехач»

Повісті та роман

«Маруся» (1832)

«Конотопська відьма» (1833)

«Козир-дівка» (1838)

«Пан Халявський» (рос.) (1839)

«Ганнуся» (рос.) (1839)

«Сердешна Оксана» (1841)

Драматична творчість:

Трилогія про малороса-хохла Шельменка

«Дворянские выборы, часть вторая, или Выбор исправника» (1830)

«Шельменко-волосний писар» (1831)

«Шельменко-денщик» (1835; 1840)

«Сватання на Гончарівці» (1835)

Статті:

«Супліка до пана издателя» (1833)

«Листи до любезних земляків» (1839)

«Головатый (материал для истории Малороссии)» (1839)

«История театра в Харькове» (1841)

«Основание Харькова» (1843)

За його творами знято фільми:

Сватання на Гончарівці (1958)

Шельменко-денщик (1910, 1911, 1912, 1957, 1971)

«Шельменко-денщик», (1957, реж. В. Іванов)

Відьма (1990) та Конотопська відьма (1987)

Найкращі твори Квітки-Основ'яненка одними з перших представляли українську літературу європейським читачам. У 1854-му в Парижі опубліковано французькою мовою «Сердешну Оксану». Його твори перекладено польською, болгарською, чеською та іншими мовами. З Квіткою-Основ'яненком листувався Тарас Шевченко. Поет давав позитивні відгуки на його твори, присвятив йому вірш «До Основ'яненка» («Б'ють пороги; місяць сходить»; 1839) та виконав ілюстрації «Знахар» і «Панна Сотниківна» до однойменних творів.

У 1832 році Григорій Федорович був призначений на посаду судді, а пізніше був обраний головою Харківської палати головного суду. Ця посада була останньою в його житті.

У червні 1843-го Квітка захворів запаленням легень. Помер Григорій Федорович 20 серпня 1843 року у своєму маєтку на Основі, в якому провів майже все своє життя. Там, де раніше був маєток, сьогодні – парк, що носить ім'я письменника. Відспівували його у Благовіщенському соборі. На похорон письменника зібралось майже все місто. Ховали його на Холодногорському цвинтарі, але у 1930-х роках церкву на цвинтарі знесли, а на тому місці збудували стадіон «Трудові резерви».

Надгробок було перенесено до Покровського собору, а згодом на 2-ге міське кладовище. Чий прах зараз покоїться під тим каменем, нажаль, дізнатися вже ніхто не зможе.

Могила-пам'ятник у Харкові

Вшанування пам'яті:

до 1917 року в Харкові існувало 28-е Приходське училище імені Квітки-Основ'яненка;

у 1978 році іменем письменника названо вулицю поблизу старого Харківського університету (колишній Уфимський провулок);

у 1994 році на вулиці Квітки-Основ'яненка у Харкові встановлений пам'ятник письменникові (скульп. С. Якубович, арх. Ю. Шкодовський);

у Харкові є парк імені Квітки-Основ'яненка, розташований в історичному районі Стара Основа. До цього парку раніше примикав родовий маєток родини Квіток. Будівля втрачена, парк у значній частині вирубаний під приватну забудову;

у 2003 році Укрпошта випустила марку «Григорій Квітка-Оснoв'яненко»;

У 2008 роки в серії «Видатні особистості України» Національним банком України була випущена монета номіналом у 2 гривні, присвячена письменнику (автор ескізів і моделей – В. Атаманчук);

29 листопада 2018 року на державному рівні в Україні відзначали пам'ятну дату – 240 років від дня народження Григорія Квітки-Оснoв'яненка (1778–1843);

вулиці Квітки-Оснoв'яненка є у 17 містах України, серед яких – Київ, Львів, Харків, Дніпро, Дубно, Рівне, Чернівці, Городок, Тульчин. Полтава та ін.;

Григорію Федоровичу присвячено документальні фільми: «Григорій Квітка-Оснoв'яненко» (1979), «Квітка-Оснoв'яненко» (1988).

Центральна районна бібліотека Холодногірського району м. Харкова носить ім'я письменника;

у Харкові впроваджена премія ім. Квітки-Оснoв'яненка в галузі театральної діяльності.

<https://www.youtube.com/watch?v=BdJ33EuBLdE> (Життя і творчість)

<https://www.youtube.com/watch?v=IG6O-OmANwY> (Презентація)

<https://library.khai.edu/pages/kvitka/kvitka.html> («Наш земляк – Григорій Квітка-Оснoв'яненко»)

29. 11 – 125 років

Клайв Стейплз Льюїс (29 листопада 1898 – 22 листопада 1963) – відомий північноірландський та англійський письменник, філософ, літературний критик, спеціаліст із Середньовіччя і християнський апологет. Автор циклу «Хроніки Нарнії».

Народився в Белфасті (Північна Ірландія), у родині адвоката Альберта Джеймса Льюїса (1863–1929). Перші десять років його життя були доволі щасливими.

Коли Клайву було 4 роки, його пса Джексі збила машина. Після цього випадку Льюїс заявив, що відтепер його новим ім'ям буде Джексі. Спочатку він не відкликався ні на яке інше ім'я, але пізніше згодився на ім'я Джек, як його і називали решту життя рідні та друзі.

З дитинства захоплювався казковими тваринами і любив читати оповідання Беатріс Потер, нерідко пишучи свої власні оповідання про тварин та малюючи до них ілюстрації.

Льюїс любив читати, і цьому сприяв той факт, що будинок його батька був переповнений книгами, де легко було щось вибрати. У віці семи років його родина переїхала до «Літл Лі», будинку його дитинства у Східному Уельсі.

Літл Лі

Мати письменника Флоренс Августа Льюїс (уроджена Гамільтон; 1862–1908) була донькою англіканського священника. Клайв дуже любив матір і багато отримав від неї – вона вчила його мов (навіть латині) і, що найважливіше, зуміла закласти основу його моральних засад. Коли йому ще не було десяти, вона померла від раку.

А емоційно неврівноважений і не дуже налаштований до сина батько віддав його на навчання в приватну англійську школу. Перебування в цьому закладі не залишило по собі доброї пам'яті у майбутнього письменника: К. С. Льюїс пізніше неодноразово саркастично відтворюватиме в своїх творах ті жорстокі порядки і вдачі, що панували там.

Ледь поступивши в 1917 році до Оксфордського університету, Льюїс був вимушений покинути його, бо був покликаний на військову службу. Йшла перша світова війна, і Льюїс разом з іншими тисячами англійців бився на полях Франції проти військ кайзерської Німеччини. Він не став людиною «втраченого покоління», і на його зрілій творчості військові враження, схоже, практично не відбилися, але ранні вірші Льюїса написані, без сумніву, під впливом пережитого на фронті.

У 1919 році Льюїс повернувся до Оксфорда, закінчив тут свою освіту, а потім надовго пов'язав свою долю з цим закладом – отримав ступінь бакалавра, а кількома роками пізніше магістра. Близько тридцяти років викладав англійську словесність в коледжі Магдалени в Оксфорді. Викладачем він був прекрасним – деякі зі студентів по кілька разів прослуховували курси його лекцій, а аудиторії, як правило, були переповнені.

У 1933-му, спільно зі своїми колегами та друзями Дж. Р. Р. Толкіном і Чарльзом Вільямсом, Клайв Стейплз Льюїс заснував літературну дискусійну групу університетських діячів, які називали себе Інклінгі. Основною метою зустрічей Інклінгі було читання та обговорення незавершених літературних творів учасників групи. Серед творів, які були вперше зачитані саме на цих зустрічах, був «Володар кілець» Толкіна і «Переддень дня всіх святих» Вільямса.

Влітку 1954 року Льюїс стає професором Кембріджського університету. Переїзд і облаштування на новому місці, пізній брак, затьмарений важкою хворобою, турботи про приймальних дітей, наукова робота, яку Льюїс вів до кінця свого життя не залишали йому сил для створення нових великих літературних творів.

У 1950–1956 роках вийшла книга, яка принесла Льюїсу світову славу – цикл «Хроніки Нарнії», що включає сім книг: «Лев, чаклунка і платтяна шафа», «Принц Каспіан», «Підкорювач зорі, або Плавання на край світу», «Срібне крісло», «Кінь і його хлопчик», «Племінник чародія» і «Остання битва». Цикл, що містить крім фентезійного сюжету розповідь про християнство в доступній для дітей казковій формі, і зараз користується величезною популярністю: до 2006-го було продано більше 100 млн копій на більш ніж 40 мовах, існують радіо- і театральні постановки, кіноекранізації та комп'ютерні ігри.

Крім «Хронік Нарнії» популярність автору принесли дві поетичні збірки, наукова праця «Алегорія любові: дослідження середньовічної традиції», дослідження з історії літератури «Передмова до «втраченого раю» й «Англійська література шістнадцятого століття», релігійні твори «Листи Баламута», «Досліджуючи скорботу», «Диво» тощо.

Українською мовою твори Льюїса з'явилися з величезним запізненням:

«Листи Крутения» (1994, «Свічадо» Львів, пер. В. Романця),

«Велике розлучення» (2003, «Свічадо», пер. О. Манька);

«Хроніки Нарнії» (2001–2003, «Свічадо». пер. О. Манька, редак. Н. Римської);

«Хроніки Нарнії» (7 частин; 2006–2008, «Проспект» Дніпро, пер. В. Наріжної, С. Андрухович, Л. Овсянникової);

«Космічна трилогія» – «За межі Мовчазної планети», «Переландра» і «Мерзенна сила» (2010–2011, «Свічадо», пер. А. Маслюха);

«Хроніки Нарнії» (7 частин; 2012–2014, КСД Харків, пер. І. Ільїна, К. Воронкіної, О. Кальченка);

«Чотири любові» (2016, «Свічадо»).

«Просто християнство» (2018, «Свічадо» Львів, пер. А. Маслюха;

«Роздуми над Псалмами» (2021, «Місіонер», пер. о. Андрія Нискогуза).

У 1963 році Клайв Льюїс припинив викладацьку діяльність через проблеми зі здоров'ям. До самої смерті він залишався на посаді в Кембриджі й був почесним членом Коледжу св. Магдалени.

22 листопада 1963 року письменник помер, не доживши тиждень до свого ювілею. Похований біля церкви святої Трійці в Хедінгтон Куерре, Оксфорд.

«Я писав такі книги, які мені самому хотілося б прочитати. Саме це завжди спонукало мене взятися за перо. Ніхто не бажає писати книги, які мені потрібні, тож доводиться це робити самому...».

«Щоб створити правдоподібний і не байдужий читачам "інший світ", слід скористатися єдиним "іншим світом", який нам відомий, – світом духу».

«Якщо дитяча книга – просто вірна форма для того, що автору треба сказати, тоді ті, хто хоче почути його, читають та перечитують її у будь-якому віці. І я готовий стверджувати, що книга для дітей, яка подобається лише дітям, є поганою книгою. Хороші – добрі для всіх. Вальс, який приносить радість лише танцюристам, – поганий вальс».

<https://ru.citaty.net/avtory/klaiv-steiplz-liuis/> (Цитати)

<https://www.youtube.com/watch?v=qfpiPXH0uD0> («Хроніки Нарнії»)